

«Норуот
күүһэ —
көмүөл
күүһэ!»

ЭНГСИЭЛМ

2012 сыл
Атырдык ыйын
4 күнэ
Субуота
№ 100-101
(10693)

1935 сыл алтынны 5
күнгүр төрүттэммитэ

○ Нам улуунун хаһыата ○

1996, 2005, 2009 сылларга
«Сыл бастыг хаһыата»

Үрүн илгэ күрээбэр

ЫРААС ҮҮТ — ДОУОБАЙ ҮРҮҢ АС МЭКТИЭТЭ

Ыраас олоор Салбан нэһилигэ үүт-эт туттаран үптэнэн олоор. Сайын уот куйааска, кыһын бытархан тымныыга сүөһүлэрин туһугар кыһаллан үлэлиллэр. Отторун ардахха ылларбат буола сатыыллар. Эр дьон оттуур кэмигэр кэрэ аңардарга да үлэ элбэх. Ынах ыаһына, үүт туттарыта, хотон сипшиитэ, тизэргэн ыраастааһына — бу барыта хаһаайка үлэтэ. Ыраас үүт туттараллар. Хас бириддиыанар ынахха сууйар инчэбэй, курааннах тирээпкэ наада, ону тутуһан үүттэрин ыраастык туттараллар.

Билинни былдыаһыктаах кэмгэ үүт тутар собуот, бэкээринэ тохтоло суох үлэлиллэр. Онон отчут дьоммутун абыраатылар. Бириддиыанар отчуттарбытыттан сураһан, ким төһө оту туруорбутун билэн үөрэбит. Хотону кыһыннары-сайыннары ыраастык тутар «Уһун күөл» бааһынай хаһаайыстыбатын салайааччыта Захарова М.А. уонна бириддилээн ыал Кривошапкин Н.В., Дорофеев А.Н., Оконешникова С.С., Баишева П.С., Аргунов А.Д. Сүөһү миннигэс оту сиир, сытар сирэ ыраас буоллаһына киһи санаата кэлэр. Үлэлир-хамсыыр дьон үөрэ-көтө үүт туттараллар. Ол курдук ыаллар 5-тии ынахтан билинни туругунан 5 тонна үүтү туттардылар. А.Н. Дорофеев саха бороудатын эспэккэ билинни туругунан улахаана 6 төбө, уоннааһыта кырлар. Үүттэрин сыата үрдүк. Саас айы Андрей сүөһүлэрэ эмис кыстаан тахсаллар, ыраас буолаллар. Үүт ырааһа уонна сыата хаһаайыныттан улахан тутулуктаах.

Түмсүүлээх Салбан нэһилигин отчуттара күн турубутунан сибээстээн үлүмнээн оттуу сылдыаллар. Оҕолор «Синтай» тракторга олорон дьонноругар от муньуһаллар. Ол курдук Быканов Артур, Корякин Савва эһэлэригэр оттоһон махтал ыаллар.

А.П. ПРОКОПЬЕВА,
Салбан

Улуус мунһабын
сессиятыгар

От ыйын 26 күнүгэр «Нам улууһа» МТ дьаһалтатыгар депутаттар мустан кэккэ боппуруостары быһаарыстылар, бигэргэттилэр. 30 депутат баарыттан 21-рэ кэлбит, онон мунһабы хойутаан да буоллар саҕалаатылар. Бастагы боппуруоска өр тохтоотулар. Ол курдук бу сааскыттан (муус устартан) көрүллэр «Нам улууһа» МТ устааба билигин да силигэ ситэ илик. Балтараа чаастан ордук кэрингэ ырыгына түһэн баран икки этии кирибиттэн, бигэргээн баран, РФ сокуонугар олобуран, уларытан, көннөрүллэн аныгысыга утаарылына.

Иккис боппуруоһунан «Нам улууһа» МТ 2012 с. үбүгэр уларытылары, эбиллэри бырайыак быһыытын киллэрдилэр. Манна көстөрүнэн, «ИЖС» хос программатыгар уот ситимин тардыыга республикаттан эбии 21098000 солкуобай көрүллүбүт. Бу үп 9 нэһиликкэ

Оттооһун - 2012

ИККИС ТЫЫММЫТ АРЫЛЛЫАХ КУРДУК

Сайыммыт баар-суох саамай куйаас ыйа — от ыйа түмүктэннэ, атырдык ыйа саҕаланна. Быйылгы от үлэтэ хаһаангытааһар да ыксаллаах быһыы-майгы ортотугар ытылыһына. Курааннаан даһаны, алларааттан уу да кэлэн ыгылыһы үгүс. Арыыга оттообут дьон охсуллубут отторо ууга былдыаммыт, оттон сорохтор арылларыгар сааскы уу ситэ түспөккө от аанһа үүммэтэх. Оноуоха эбии аһына үөрэ күөх оту имири ситэ. Онон көрдөрүү намһаһар бэйэ-бэйэни буруйдаһар бөрүкүтэ суох.

Бу ый 2-с күнүнээби туругунан улуус үрдүнэн оппут былаана 28,83% туолбут, ол эбэтэр 10338 га сиртэн 10632 т от бэлэмнэммит. Отчуттарбыт күүстэрэ-уохтара эбиллибиккэ дылы буолбут, үс күн иһигэр аһыстан тахса бырыһыаны эппиттэр. Бириддилээн ыал отторун бэлэмнээн, аны тыһын ыла түһэн баран ким бытархай, ким улахан үлээбэ умса түһүнээри сылдыар. Ол курдук, 1 Хомустаахха сылгы иитиити-

нэн дьарыктанар «Хатыгчаана» бааһынай хаһаайыстыба (сал. Березкина М.А.) тутуу үлэһитэ Иван Яковлев кэпсиинэн, 60-тан тахса сылгыны туталлар эбит. От ыйыгар Кэңкэмэ үрээбэр баар сирдэригэр тахсан 110 т оту бэлэмнээн былааннарын толорбуттар, сороһун атыыга бэлэмнээбиттэр.

М. ПЕТРОВА

Билгэлээһин

ОТ СИТЭРИН КЭТЭСТИБИТ, ХОЙУТААТЫБЫТ

Быйыл от ыйа ардаҕа суох, тыаллаах, кураан ый буолла. Улууска аһыах сиринэн биридди-иккитэ этингээх ардах түһэн ааста. Кытыл, алаас үрдүк сирдэрэ кубарыйан, хордьонноон, хатан-кууран, аһына сизэн мөлтөттө. Онон эбии эбэбит уута кэлэн, салаа үрэхтэр ууланан барары-кэлэри мэхэйдээтэ. Өссө үөһэттэн уу эбиллиэ диэн биллэрдилэр. Оттооһунга уустугу үөскөттэ. Аны атырдык ыйа хаалла, былдырытын атырдык ыйа хайдах этэй диэн толкуйдааччы элбээтэ буолуо.

Былырын атырдык ыйын 1-2 күннэригэр кураан, 30-33 кыраадыс итийбитэ. Онтон 3, 4, 5, 6 күннэргэ быстах ардахтаах, кыра-кыратык түһэн аһара. 7-16 чыһыһаҕа диэри 27-32 кыраадыс итийэн курааннаабыта. 17 чыһыһаҕа түүн уонна күнүс тохтуу-тохтуу сикэрэлээн ардаата. Киэһэ сыһа халыһа. 18-23 күннэригэр күнүһүн 23-25 кыраадыс сылаас этэ. Ардаабатаҕа. 25-кэ быстах ардахтаах, этингээх устар былдыттаах күн. 26-28 күннэригэр күнүһүн 18 кыраадыс сылаас. Үһүс Ыспааһап 28 чыһыһаҕа этэ, ардаҕа 29 чыһыһаҕа күнү быһа түспүтэ, түүн эмиэ ардаабыта, онтон 30, 31 күннэргэ былдыттаах да ардаҕа суох күннэр этэ. Онон былдырын атырдык ыйыгар оттооһун 60-70%-на оттонон, дьэ таһыгар таһыллан бүһүтэ. I, II Ыспааһап ардаҕа суох ааспыта. Быйыл от ситэрин кэтэһэн, ууга хаайтаран, аһыһаҕа былдытан, сүөһүбүт-сылгыбыт урутаан, от ыйыгар оттооһун мөлтөх буолла. Өссө эбэбит халааннаан алдырайы оҕоруон сеп. Күнү-дьылы билгэлэнэргитигэр анаан бэлиэтэм-миппиттэн суруйдум.

К. ЕРЕМЕЕВ,
Кыһыл-Сыыр

Ыччат айар, дьулуһар

Судаарыстыба олоххо бигэ санаалаах каадырдары бэлэмнээһингэ болломтотун сылтан сыл күүһүрдэн иһэр. Ити чэрчитинэн араас өрүттээх үлэлэр ыччат ортоугар тэриллэр. 2009 сылтан федеральной таһымна «СЕЛИГЕР» форум ситиһилээхтик ытыһылар. Бары билэрбит курдук, быйылгы Дальнай Востоктаағы «Селигер» форум саха сиригэр атырдык ыйын 6-13 күннэригэр Үс Хатыг сиригэр-уотугар ытыһылаары турар. Бу манна олобуран, ыам ыйын 31 күнүгэр ыччат уонна спорт управлениетын итиэннэ ыччат парламенын көбүлээһининэн улуустаағы «Саха-СЕЛИГЕР-2012» ытыһылыбыта. Кыттааччылар «Предпринимательство», «Инновация и техническое творчество», «Информационный поток», «Добровольчество и волонтерство», «Политика», «Наша армия» хайысхаларынан хамаандаҕа араас бырайыактары көмүскээбиттэрэ.

СИТИҢИИЛЭЭХТИК КЫТТАР ТУҢУГАР

Үрдүк баалы ылбыт кыайылаахтар үлэлэрин туппутунан атырдык ыйыгар Дальнай Востоктаағы форумна бараары туруналлар. Бэйэлэрин көрдөрбүт, бырайыактары көмүскээбит 12 бастыг ыччат усунуоһун улуус дьаһалтата уйунар. Маны таһынан, биһиги улууспут куораттан чугас сытарынан табыгастаах буолан, эбии 38 ыччат кириэхтээх. Сайаапкалары билгин да хомуйаллар. Ыччаттар ордук предпринимательство эйгэтигэр сайаапкалары биэрбиттэрэ бэлиэтэнэр. Билиннитэ кыайылаахтары кытта 50-чэ сайаапка кирибит. Тэрийээччилэр ыччаттарын киллэрэр, аһатар о.д.а. тэрээһинигэр бэлэмнэнэ сылдыаллар.

М. ПЕТРОВА

НОРУОТ ОЛОБУН ТУПСАРААРЫ..

программалар үптэригэр кыра-кый эбилли кирирдэ, сорохторго кыра көбүрүэттиллэр бааллар.

Бу күнгэ диэри улууска саастарын ситэ илик оҕолор хамыһыһыалара «Көрүүтэ-истиитэ суох уонна бэрээдэги кэһиини утары», «Наркомания, токсикомания, арыгы, табах дьайыһыларын социальнай түмүктэрэ», «Дьэ кэргэнгэ күүс өттүнэн өттөйүү» программалара туспа раздел быһыытынан үлэлээн кэллэ. Бу үс программа олус кыра да буоллар уопсайа 235 тыһыынча солкуобайга үбүлэммит. Аңардас улуус нэ-

һиликтэринэн «Көлөппүнэни утары» акцияҕа бензингэ 131 тыһыынча солкуобай суума ороскуоттаммыт. Онон 2012-2016 сс. Нам улуунун территориятыгар бэрээдэги кэһиини утарар бирикчим туспа программа туғулун улуус баһылыгын социальнай боппуруоска солбуйааччы И.Р. Попов билиһиннэрдэ. Намнааһы ис дьыала отделын начальнигын солбуйааччы П.Г. Сокольников кэккэ боппуруостарга эппиттээтэ. Сурукка кирибитинэн программа түөрт сүрүн хайысханан тыһыыллан үлэлиэбэ. Манна бэрээдэги тупсарыыга үлэлэхэр общественнай хамсааһынга болломтону күүһүрдүү, элбэх киһи мустар сирдэригэр устар видеокамералары туруоруу, иһитиннэрэр өгөлөрү туһаныы о.д.а. Манна 2012 сылга улуус бюджетиттан 1107400 солкуобай көрүллүөн сөптөөбүн программаны көмүскээччилэр иһитиннэрдилэр. Ити курдук үһүс боппуруос саамай түргэник быһаарылыһына уонна ылыһына.

